

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.14:616-036.21

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/165-6>**Грицюк Н. О.**кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9024-6092>**Сак Т. В.**кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7202-3426>**Hrytsiuk Natalia, Sak Tatiana**
Lesya Ukrainka Volyn National University

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Явище економічної кризи, звісно, неприємне та має деструктивний вплив на економічне та соціальне життя суспільства. У статті описані причини та виділені наслідки найбільших криз світової економіки XIX–XXI ст. Найбільш розповсюдженою причиною виникнення економічних спадів є надлишок інвестицій чи споживання в одній або кількох галузях економіки. Водночас наслідками цих економічних спадів стали випереджальний розвиток промисловості та новий виток винахідництва машин у XIX ст., відмова золото-валютного стандарту у XX ст. та переорієнтація фінансових потоків зі спекулятивних активів в інші, зокрема сировинні та енергетичні, у XIX ст. Нова світова криза розгортає нові виклики перед світовою спільнотою і пошуком нових шляхів виходу з неї. Поточна пандемія відзначилася особливо швидким і масштабним зниженням попиту та ціни на нафту, що виникло внаслідок раптової зупинки економічної активності. Попит та ціни на інші товари демонструють менший спад, оскільки на них менше впливають карантинні заходи. Однак, оскільки пандемія триває, а економічний спад поглиблюється, можливе також зниження попиту та ціни на метали. Вплив економічного спаду 2020 року на економіку може зберігатися протягом тривалого періоду. Поглиблення кризи може зменшити попит на промислові товари. Світова фінансова криза 2020 року, що спричинена спалахом грипу COVID-19, може призвести до довгострокового характеру зрушень на світових товарних ринках: збільшення транспортних витрат, можливостей для національного виробника; зростання заміщення серед товарів; зміни поведінки споживачів. Після пом'якшення карантинних заходів велика кількість працівників може продовжити працювати віддалено, що може зменшити транспортні витрати і попит на паливо. Подальші зміни у поведінці суспільства можуть призвести до зрушення структури попиту на товари. Дистанційна робота може зменшити попит на поїздки та нафту. Зниження споживання нафти також дасть змогу отримати екологічні переваги.

Ключові слова: економічна криза, спад, причини, наслідки, падіння цін, COVID-19, ціна на нафту.

IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE GLOBAL ECONOMY

The phenomenon of economic crisis, of course, is unpleasant and has a destructive effect on the economic and social life of society. The article describes the causes and consequences of the major crises of the world economy of the XIX–XXI centuries. Among the most common causes of economic downturns is the excess of investment or consumption in one or more sectors of the economy. At the same time, the consequences of these economic downturns were the advanced development of industry and a new round of machine invention in the XIX century, the failure of the gold and currency standard in the XX century and the reorientation of financial flows from speculative assets to others, including raw materials and energy in the nineteenth century. The new global crisis unfolds new challenges for the world community and the search for new ways out of it. The current pandemic has been marked by a particularly rapid and large-scale decline in demand and oil prices as a result of the sudden cessation of economic activity. Demand and prices for other goods show a smaller decline, as they are less affected by quarantine measures. However, as the pandemic continues and the economic downturn deepens, it is also possible to reduce demand and prices for metals. The impact of the 2020 economic downturn on the economy may persist for a long time. The deepening crisis may reduce the demand for industrial goods. The global financial crisis of 2020, caused by the outbreak of influenza COVID-19 may lead to long-term changes in global commodity markets. Increased transportation costs. Opportunities for the national producer. Growth of substitution among goods. Changing consumer behavior. After, a large number of workers can continue to work remotely, which can reduce transportation costs and demand for fuel. Businesses can cut back on travel abroad and use video conferencing and other remote alternatives. As a result, environmental pollution will be reduce. Further changes in society's behavior may lead to a shift in the structure of demand for goods. Increasing teleworking can reduce the demand for travel and oil. Reducing oil consumption will also provide environmental benefits.

Keywords: economic crisis, recession, causes, consequences, falling prices, COVID-19, oil price.

JEL classification: E21

Постановка проблеми. Ще в кінці 2019 року світові економічні інститути прогнозували зростання світової економіки у наступному році на 2–3%, проте вже на початку лютого 2020 року через високу вірогідність захворюти та ймовірність смерті від нового, раніше не відомого вірусу провідні країни світу оголошують про карантин.

Мільйони людей у всьому світі змушені залишатися у своїх домівках, скорочуються виробництва, тисячі залишаються без роботи. Галузями, що найбільше постраждали у всьому світі, є туризм, транспортне сполучення, роздрібна торгівля, сфера послуг та розваг. А споживання нафти через скорочення виробництва та мобільності населення спричинює зменшення її ціни більш ніж на 40% (рис. 1).

Дивною виявляється географія поширення захворювання, що вражає найбільш розвинені країни з найкращою медициною. Звичайно, можна стверджувати що це найбільш мобільні люди, що і призвело до швидкого поширення вірусу.

Формулювання цілей статті. Які ж все-таки причини та наслідки пандемії для суспільства? Спробуємо систематизувати та проаналізували попередні світові економічні кризи, виокремити та узагальнити їх причини.

Криза (від грец. *krisis* – рішення, поворотний пункт, результат):

1) різкий крутий перелом у чому-небудь, важкий перехідний стан;

2) гостре утруднення з чим-небудь; важке положення [6].

Економічна криза – це стрімке погіршення соціально-економічного стану країни зі скороченням обсягів виробництва, повним порушенням сталих господарських зв'язків, що спричиняє появу таких макроекономічних наслідків, як інфляція та безробіття, скорочення виробничих потужностей [5].

З погляду науки про управління криза – це переломний етап у функціонуванні будь-якої системи, у процесі якого вона піддається впливу ззовні і зсередини, що вимагає якісно нового реагування з її боку. З погляду циклічності розвитку ринкової економіки, економічна криза – фаза економічного циклу, під час якої відбувається різке відновлення порушених відтворювальних пропорцій шляхом спаду виробництва, недовантаження виробничих потужностей, зростання безробіття тощо [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед основних причин виникнення криз більшість еконо-

містів виділяють перевиробництво товарів. Так, Сімон Сімонді пояснював кризи недоспоживанням народних мас, невідповідністю між виробництвом і споживанням. Карл Маркс стверджував, що кризи – це суперечність між виробництвом і споживанням (або анархія виробництва). Представники неокласичної і ліберальної шкіл вважали причиною криз недоспоживання населення, що викликає надвиробництво. Ф. Фон Хайек, прихильник ринкової свободи і супротивник державного втручання, вважав, що кризи надвиробництва виникають через надлишкове фінансування з боку держави. Давид Рікардо причиною криз вважав несправедливість у розподілі багатства [6].

Інша розповсюджена теорія – породження криз через зовнішні умови: політичні, демографічні, природні.

Український економіст Михайло Туган-Барановський причину виникнення криз вбачав у диспропорції між рухом заощаджень та інвестицій у галузях, що виробляють засоби виробництва. Він вважав, що потрібне раціональне регулювання інвестицій.

Психологічна теорія криз І. Шумпетера: кожній фазі властива своя психологічна картина, що формує ставлення до інвестицій. Паніка і розбід кризового стану ведуть до застою капіталовкладень, підвищений настрій в умовах підйому стимулює гарячку. «Мінливі ситуації» формують нерівномірність інвестиційного циклу.

Д. Кейнс пояснював кризи дією закону психології, згідно з яким люди «схильні, як правило, збільшувати споживання із зростанням доходів, але не такою мірою, якою зростає дохід» [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Явище економічної кризи, звісно, неприємне та має деструктивний вплив на економічне та соціальне життя суспільства.

Нічого не буває без причини, і у глобальній кризі повинні бути теж глобальні причини. Тисячі вчених досліджують природу економічних криз, аналізують причини, розробляють інструменти для їх подолання та зменшення негативного впливу. У таблиці 1 зібрані причини та виділені наслідки найбільших криз світової економіки XIX–XXI ст.

Отже, як видно з таблиці 1, більшість світових криз викликані надлишком інвестицій чи споживання в одній або кількох галузях економіки, що на початку надмірно зростають і приваблюють велику кількість інвесторів через можливість отримання прибутку у найближчому майбутньому, але не виправдовують очікувань та банкрутують. Так було у 1820 році із видобутком золота в Латинській Америці, у 1846 році зі будівництвом залізниць. У 1987 році – надмірне перевиробництво товарів, у 2001 році – у сфері інтернет-технологій, у 2009 році – у сфері банківського кредитування тощо.

Водночас наслідками цих економічних спадів стали випереджальний розвиток промисловості та новий виток винахідництва машин у XIX ст., відмова золотовалютного стандарту у XX ст. та перерієнтація фінансових потоків зі спекулятивних активів в інші, зокрема сировинні та енергетичні, у XIX ст.

Безумовно, нова світова криза розгортає нові виклики перед світовою спільнотою і пошуком нових шляхів виходу з неї.

Економічна криза 2020 року принесла найбільше падіння цін на нафту (понад 40%) у березні

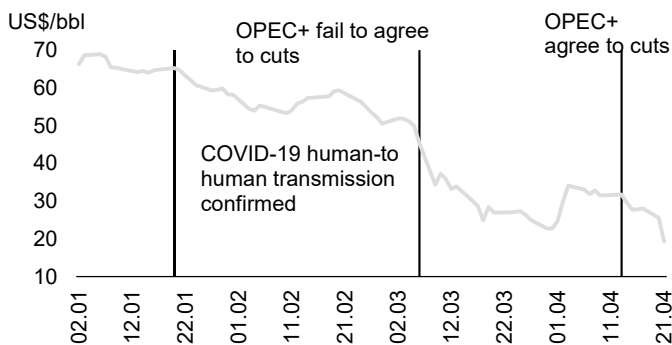

Рис. 1. Динаміка ціни на нафту у 2020 році

Джерело: [6]

Таблиця 1

Причини та наслідки найбільших світових криз

Криза	Причини	Найбільш постраждалі галузі та країни	Наслідки
1	2	3	4
1820–1825 Перша Міжнародна фінансова криза	Потік золота і срібла після відкриття Америки спричинив масові спекуляції та виснажив резерви Банку Англії, вибухнула фондова криза, що спричинила паніку в банківській системі. Криза поширилася на Америку, оскільки це був основний ринок збуту.	Банкрутство банків, промисловий переворот, розорення ремісників	Випереджаючий розвиток металургійної, вугільної, машинобудівної промисловості.
1846–1847 Фондова криза в Європі	Неврожай 1846–1847 рр. На початку XIX ст. активно вкладали кошти в акції залізничних компаній. Деякі з них збанкрутували та спричинили фондову кризу, що перекинулася на банківську систему Англії, Німеччині і Голландії.	Загострення соціальної боротьби, піднесення національно-визвольних рухів. Революції у Франції, Австрії, Німеччині, в Угорщині, Бельгії, Іспанії, Швейцарії. Політична роздробленість, тиранія дрібних монархів, панування дворянства, залежність селян від поміщиків, свавілля чиновників і поліції гальмували подальший економічний розвиток.	Новий виток винахідництва машин. Роль машин у виробництві підвищилася, а важка промисловість стала більш важливою та прибутковою
1857–1860 Перша світова Економічна криза	Причина – масові банкрутства залізничних компаній. Колапс на фондовому ринку спровокував кризу американської банківської системи. У тому ж році криза перекинулася на Англію, а потім на всю Європу.	Залізниці і нерухоме майно	Загострення основної суперечності між інтернаціоналізацією продуктивних сил і вузькими межами національних форм капіталу.
1861–1865 Валютна криза в США	На початку Громадянської війни США Держказначейство країни звернулося за фінансовою допомогою до американських банків. Банки дали кредит уряду, однак влада США не змогла погасити позику вчасно, виникла криза ліквідності банківської системи.	Банкрутство банків	Банки штатів припинили розмін банкнот на золото і срібло, золоті і срібні монети поступились паперовій грошовій системі.
1914–1918 Міжнародна фінансова криза	Була викликана початком Першої світової війни. Причина – тотальний розпродаж паперів іноземних емітентів урядами США, Великобританії, Франції і Німеччини для фінансування воєнних дій.	Нерухоме майно	Війна принесла в Європу економічний розлад та величезні матеріальні та людські втрати.
1920–1922 Світова економічна криза	Післявоєнна дефляція та рецесія.	Банківський, валютний сектори	Наслідком Першої світової війни став новий переділ світу між країнами-переможницями, закріплений юридично на Паризькій та Вашингтонській мирних конференціях.
1929–1933 Велика депресія	24 жовтня 1929 року (Чорний четвер) обрушилися всі фондові індекси на американських біржах. Кризі передувало скорочення виробництва в країнах, що розвиваються.	Глобальна світова криза. Крах фондової біржі, банкрутство банків, торгіві війни. В деяких країнах промисловість скоротилася наполовину, колосальних масштабів сягнуло безробіття, долар девальвовано на 12%.	Скасування золотого стандарту. Встановлено абсолютний державний контроль над золотом. Введено страхування депозитних вкладів; страхування по старості та безробіттю; створений пенсійний ліміт; прийнятий білл про допомогу фермерам.

(Закінчення таблиці 1)

Криза	Причини	Найбільш постраждалі галузі та країни	Наслідки
1	2	3	4
1973–1975 Перша енергетична криза	Країни-члени ОПЕК що знизили обсяги видобутку нафти. 16 жовтня 1973 року ціна бареля нафти піднялася на 67% – з \$3 до \$5. В 1974 році вартість нафти досягла \$12.	Охопила усі капіталістичні країни, в 4 рази зросли ціни на нафту, інфляція, структурні кризи, що вразили енергетику, сировинні галузі, включаючи і сільське господарство. Остаточний крах золотовалютного стандарту	Щоб відновити довіру до долара, в 1975 р. уряд США дозволив своїм громадянам купувати золоті зливки та монети.
1987–1991 Чорний понеділок	19 жовтня 1987 року американський фондовий індекс Dow Jones Industrial обвалився на 22,6%. За американським ринком впали ринки Австралії, Канади, Гонконгу. Кризу на світових фондових ринках вважають містикою, оскільки події не передували економічні чи політичні потрясіння. Можлива причина кризи – «перегрів економіки».	Доларова криза, торгівля, неліквідність, нерухоме майно. Особливо гостру кризу восени 1987 р. відчули біржі країн Південно-Східної Азії та Латинської Америки. Найглибше падіння кон'юнктури спостерігалось в Гонконгу.	Фондова криза в найкоротший термін набула глобального характеру. Були ухвалені заходи, спрямовані на обмеження коливань курсів акцій.
1997 Азіатська криза	Криза – наслідок відходу іноземних інвесторів із країн Південно-Східної Азії. Причина – девальвація національних валют регіону та високий рівень дефіциту платіжного балансу.	Зниження темпів росту виробництва Країни Південно-Східного регіону як Тайланд, Філіппіни, Індонезію, Малайзію, Південну Корею, Тайвань, Гонконг, Сінгапур.	Криза була спровокована Китаєм, який намагався послабити економічний розвиток цих країн і отримати додаткові переваги на азіатському просторі.
2001–2003 Криза.com	Крах інтернет-компаній. Причина кризи – невіправдано високий рівень інвестицій у компанії ІТ-сектору та низькі фінансові показники багатьох із них.	Рецесія у США.	Інтернет-користувачі активно вкладали кошти в інтернеткомпанії, з віртуальною уявою, з бажанням започаткувати елементи «нової економіки», яка себе не виправдала.
2008–2009 Міжнародна фінансово-економічна криза	Через масові неповернення кредитів банки почали виставляти на продаж заставне житло, що призвело до кризи цін на ринку нерухомості.	Нерухоме майно. Банкрутство банків. Криза ринку нерухомості паралельно зачепила ринки різних груп товарів, які кредитувалися, що призвело до зниження продажів на цих традиційних ринках.	Капітал перейшов із ринків розвинених країн до країн з економіками, що розвиваються, які продовжували демонструвати високі темпи зростання та прибутковості та переорієнтацію фінансових потоків з одних активів в інші, зокрема сировинні та енергетичні.

Джерело: складено авторами на основі [2]

місяці. Хоча середньорічна ціна ще не відома. Найбільше однорічне падіння попиту на нафту за всю історію було в 1980 році, коли він впав трохи більше ніж на 4%. У 1980–1982 рр. споживання впало на 9% відносно піку у 1979 році. Спад цін на нафту, спричинений пропозицією у 1980 р., привів до падіння споживання, а також світової економічної кризи 1982 року, що ще більше зменшило споживання нафти (рис. 2).

Найбільше падіння попиту на метал відбулося протягом економічної кризи 1975 року, коли споживання знизилося на 17%.

Економічні кризи продемонстрували значно менші спади попиту на нафту і метали до 2009 року. Це,

ймовірно, пояснюється зростанням попиту на товари у Китаї, який менше постраждав від фінансової кризи [7]. Криза 11 вересня у США сприяла зниженню цін на нафту, проте на інші товари не відбулося значних коливань.

Найбільш різкий занепад стався під час глобальної кризи 2009 року, коли ціни на нафту та мідь впали приблизно на 60% за три місяці, а ціни на сільськогосподарські товари впали на 40%.

Водночас ціни та попит на золото під час економічного спаду мають тенденцію до зростання, а потім теж падають.

Зростання попиту на сільськогосподарську продукцію відбувається повільніше і зазвичай залишається

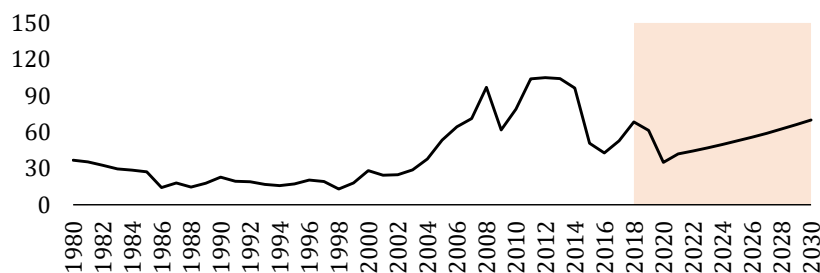

Рис. 2. Динаміка цін на нафту та прогноз на 2030 рік за даними Світового банку

Джерело: побудовано авторами

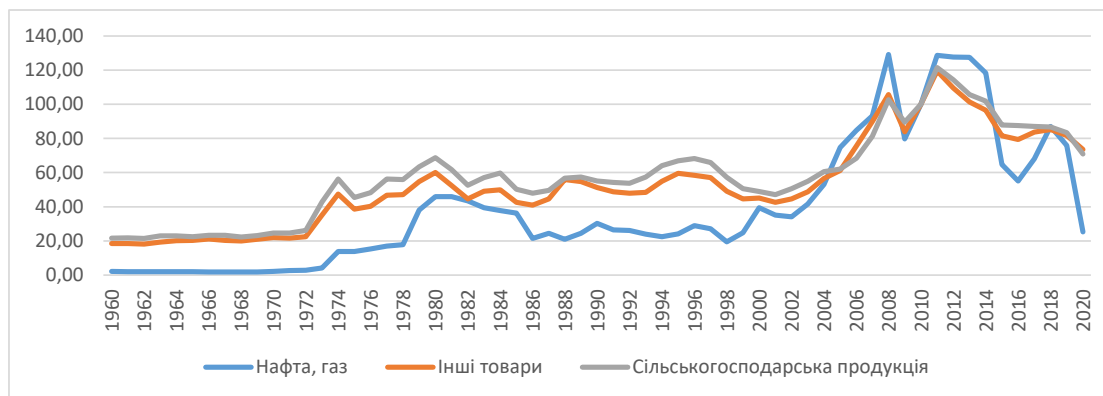

Рис. 3. Річні індекси цін, 2010 = 100, з 1960 р. дотепер

Джерело: побудовано авторами

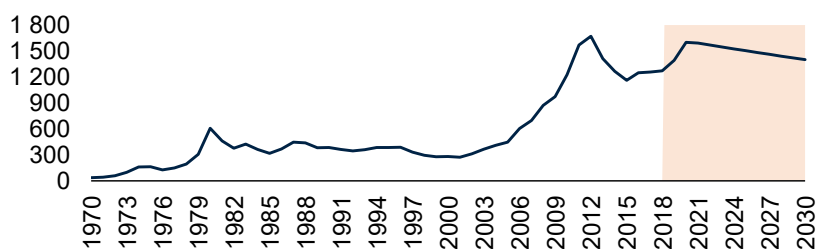

Рис. 4. Динаміка цін на золото за даними Світового банку та прогноз на 2030 рік

Джерело: побудовано авторами

позитивним під час спаду, більше залежить від приросту населення.

Щодо економічних криз, викликаних спалахом захворювання, то у 2014 році поява Еболи в Західній Африці призвела до ефекту другого порядку на регіональних ринках продовольства. Гвінея, Ліберія та Сьєрра-Леоне зазнали сильних перебоїв на продовольчих ринках, дефіциту із постачанням, який виник внаслідок карантину та паніки на ринку збоку покупців. У результаті був спад цін на продукти харчування [8]. Поки що спалах COVID-19 не призвів до підвищення цін.

Наслідки економічної кризи 2020 року для світової економіки – результати дослідження. Пандемія COVID-19 спричинила світову економічну і соціальну кризу та значно послабила економічне зростання. Невідомі остаточні наслідки кризи для світової економіки, проте можна спробувати проаналізувати попередні кризи в економіці і спрогнозувати ймовірні її наслідки.

Нова світова криза демонструє надлишок споживання та новітню кризу перевиробництва, змушує

мільйони людей змінити свої життєві пріоритети. Вплив COVID-19 може призвести до довгострокового характеру зрушень на світових товарних ринках

1. Збільшення транспортних витрат. Підвищений рівень безпеки та перевірки на кордонах, що виникає із приводу проблем COVID-19, можуть призвести до збільшення витрат на перевезення товарів та зменшити торговельні потоки.

2. Розвиток інтернет-торгівлі та логістики доставок. Через запроваджені карантинні заходи легше і безпечніше купувати за допомогою інтернет-магазинів, тому їхня частка значно збільшилася і буде збільшуватися надалі. Разом з інтернет-торгівлею виникає питання швидкої та дешевої доставки товарів до споживача. Це той напрям діяльності, який буде розвиватися та буде актуальним у майбутньому.

3. Зменшення урбанізації або уповільнення її розвитку. Через можливість віддаленої роботи продовжиться, але дещо скоротиться зростання великих міст.

4. Можливості для національного виробника. Постачання критичного обладнання, такого як засоби індивідуального захисту, сприяє розвитку місцевого виробництва. Такі дії потенційно можуть знизити попит на транспорт, а отже, і попит на нафту.

5. Зростання заміщення серед товарів. Якщо вартість імпортованих товарів збільшиться через транспортні витрати, це може сприяти використанню внутрішніх можливостей країни для виробництва товарів-замінників.

6. Зміна поведінки споживачів. Після пом'якшення карантинних заходів велика кількість працівників може продовжити працювати віддалено, що може зменшити транспортні витрати і попит на паливо. Підприємства можуть скоротити закордонні поїздки та користуватися відеоконференціями й іншими віддаленими альтернативами. У результаті зменшиться забруднення навколишнього середовища, а також це може пришвидшити перехід на електромобілі як переваги зниження споживання викопного палива (і зниження забруднення).

У результаті ці події приводять до поступового зниження попиту на нафту, це зменшить експортні та

фіскальні надходження країн-експортерів нафти та приведе до покращення зовнішньовалютного балансу країн-імпортерів нафти.

Висновки. Поточна пандемія відзначилася особливо швидким і масштабним зниженням попиту та ціни на нафту, що виникло внаслідок раптової зупинки економічної активності.

Попит та ціни на інші товари демонструють менший спад, оскільки на них менше впливають карантинні заходи. Однак, оскільки пандемія триває, а економічний спад поглиблюється, можливе також зниження попиту та цін на метали.

Вплив COVID-19 на економіку може зберігатися протягом тривалого періоду. Поглиблення економічного спаду може зменшити попит на промислові товари.

У перспективі зміни у поведінці суспільства можуть привести до зрушення структури попиту на товари. Збільшення дистанційної роботи може зменшити попит на поїздки та нафту. Зниження споживання нафти також дозволить отримати екологічні переваги.

Список використаних джерел:

1. Даниленко Ю. Приводи для оптимізму, міфи та економічні наслідки. Коронавірусний дайджест 2020, № 3. URL: <https://voxukraine.org/uk/privodi-dlya-optimizmu-mifi-ta-ekonomichninaslidki-kronavirusnij-dajdzhest-3/> (дата звернення: 15.09.2020).
2. Карвацка Н.С. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки, інструментарій розв'язку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2. Т. 2. С. 53–61.
3. Коронавірус у цифрах: як змінилася світова економіка. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51994936> (дата звернення: 15.09.2020).
4. Основи економічної теорії : у 2 ч. : [навч. посібник / за ред. О.О. Мамалуя]. Харків : Національна юрид. академія України, 1999. 468 с.
5. Основи економічної теорії: політехнічний аспект : підручник / за ред. Г.Н. Климката, В.П. Нестеренка. Київ : Вид-во «Вища школа», 1997. 236 с.
6. Резнікова Н.В., Івашченко О.А. Нова норма світової економіки: зміст та ключові ознаки глобальних ризиків у контексті незалежності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 5–10.
7. Global Economic Prospects, The World Bank, 2020. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення: 15.09.2020).

References:

1. Danylenko Yu. (2020) Privody dlia optymizmu, mify ta ekonomichni naslidky [Reasons for optimism, myths and economic consequences]. *Koronavirusnyi daidzhest* [Coronavirus digest] (electronic journal), no. 3. Available at: <https://voxukraine.org/uk/privodi-dlya-optimizmu-mifi-ta-ekonomichninaslidki-kronavirusnij-dajdzhest-3/> (accessed 15 September 2020).
2. Karvatska N.S. (2011) Svitovi ekonomichni kryzy: prychny vynyknennia, naslidky, instrumentarii rozv'iazku [World economic crises: causes, consequences, tools for solution]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of the Khmelnytsky National University], no. 2, vol. 2, pp. 53–61.
3. *Koronavirus v tsyfrakh: yak zminylasia svitova ekonomika* [Coronavirus in numbers: how the world economy has changed]. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51994936> (accessed 15 September 2020).
4. Mamaluia O.O. (1999) *Osnovy ekonomichnoi teorii* [Fundamentals of economic theory]. Kharkiv: Natsionalna yuryd. akademiia Ukrainy. (in Ukrainian)
5. Klymkata H.N., Nesterenka V.P. (1997) *Osnovy ekonomichnoi teorii: politekhnichni aspekt* [Fundamentals of economic theory: the polytechnic aspect: a textbook]. Kyiv: Vyshcha shkola, p. 236. (in Ukrainian)
6. Reznikova N.V., Ivashchenko O.A. (2017) *Nova norma svitovoi ekonomiky: zmist ta kliuchovi oznaky hlobalnykh ryzykiv u konteksti nezalezhnosti* [New norm of world economy: content and key features of global risks in the context of independence]. *Investytsii: praktyka ta dosvid* [Investment: practice and experience], no. 9, pp. 5–10. (in Ukrainian)
7. Global Economic Prospects, The World Bank (2020). Available at: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (accessed 15 September 2020).